

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קנה

איתמר, קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו? קטן שירש את נכסי אביו, מאיזה גיל הוא יכול למכור את הקרקעות שירש מאביו ומכירתו מכירה? [אמנם לגבי מטלטלין קטן יכול למכור מגיל שש או שבע, תלוי בחריפותו].

רבא אמר רב נחמן - בן שמנה עשרה שנה, ורב הונא בר חיננא אמר רב נחמן - מן עשרים שנה (והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר).

קושיא: מתיב ר' זירא, מעשה בבני ברק באחד שמכר קרקעות שירש מאביו, ואח"כ מת, ובאו בני משפחתו וערערו ואמרו שהוא מכר בהיותו קטן והמכירה לא חלה, ושאלו את רבי עקיבא האם מותר להם לפתוח את קברו ולבדוק האם יש לו סימני גדלות, שאם אין לו סימני גדלות נמצא שהוא מכר בהיותו קטן והמכירה לא חלה, ואמר להם רבי עקיבא שאסור להם להוציאו מקברו ולבזות את גופתו, ועוד הרי סימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה, וגם אם לא תמצאו לו סימני גדלות אין זו הוכחה שהוא היה קטן בשעת המכירה.

הגמ' מבארת את הקושיא:

בשלמא למאן דאמר בן שמנה עשרה שנה: לסובר שיכול למכור מגיל שמונה עשרה, מובן שהם ביקשו לבדוק, שאם לא ימצאו בו סימנים הרי שהוא קטן ואין מכירתו מכירה.

אלא אי אמרת מן עשרים: אבל לסובר שיכול למכור רק מגיל עשרים קשה מדוע הם רצו לבדוק, והרי אפילו אם לא ימצאו בו סימנים הוא גדול, לפי שהוא סריס, ולסריס אין סימנים. וכפי שלמדנו במשנה במס' נדה - **בן עשרים שלא הביא שתי שערות:** כלומר שני אחים שאחד מהם מת ללא בנים, ואשתו של האח המת צריכה להתייבם לאחיו, אם האח החי בן עשרים ולא הביא שתי שערות שהם סימני גדלות, יביאו קרובי האשה ראייה שהוא בן עשרים והוא סריס ולכן אין לו סימנים, ובכך הם יתירו לאשה להינשא למישהו אחר ולא תצטרך להתייבם לאחיו של בעלה, לפי שהדין הוא שסריס לא חולץ ולא מייבם. ע"כ המשנה שם.

נמצא שאדם בן עשרים נחשב כגדול גם אם אין לו סימנים, לפי שאנו אומרים שכיון שהוא סריס לכן אין לו סימנים, וא"כ קשה מדוע הם רצו לבדוקו, והרי גם אם לא ימצאו לו סימנים הוא גדול ומכירתו מכירה.

תירוץ: לאו איתמר עלה: אין זו קושיא, שהרי אמר ר' שמואל בר רב יצחק אמר רב שמדובר במשנה הנ"ל במקרה שנולדו בו סימני סריס (כמובא במס' יבמות פ:), שכיון שהוא גם בן עשרים וגם נולדו בו סימני סריס לכן אנו מחשיבים אותו כגדול, אבל אדם בן עשרים שלא הביא שתי שערות ואין לו סימני סריס הוא נחשב כקטן, ולכן הם רצו לבדוקו.

אמר רבא: אכן מדברי המשנה שם מדוייק שמדובר שנולדו בו סימני סריס, שהמשנה שם אמרה 'והוא הסריס', דהיינו שקרובי האשה צריכים להביא ראיה גם שהוא בן עשרים וגם שהוא סריס, אבל אם הם היו צריכים להביא רק ראיה שהוא בן עשרים ובכך הוא כבר נחשב סריס היה על המשנה לומר 'והרי הוא סריס'. (- 'והרי הוא סריס' משמעותו שאדם בן עשרים שאין לו שתי שערות הוא סריס, אבל 'והוא הסריס' משמעותו שגם על זה שהוא סריס הם צריכים להביא ראיה).

שאלה: וכי לא נולדו לו סימני סריס עד כמה: אדם שלא נולדו בו סימני סריס וגם לא הביא שתי שערות, עד איזה גיל הוא נחשב לקטן?

תשובה: תני ר' חייא עד רוב שנותיו: עד גיל 36 הוא נחשב קטן, שמגיל 36 עברו רוב שנותיו של אדם, שנאמר "ימי שְׁנוֹתָיו: בָּהֶם שְׂבָעִים שָׁנָה".

כי אתא לקמיה דרבי חייא: כשהגיעו לפני רבי חייא נערים שהתעכבו מלהביא שתי שערות, אם הנער היה כחוש היה אומר לו רבי חייא שיאכל ויבריא את עצמו וע"י כך יבואו הסימנים, ואם הוא היה בריא היה אומר לו רבי חייא שיכחיש את עצמו ע"י שימעט באכילה וע"י כך יבואו הסימנים, והטעם הוא לפי שהסימנים הללו לפעמים באים מחמת הכחשה ולפעמים מחמת הבראה.

*

איבעיא להו: בשנת השמונה עשרה עצמה (לדעת רבא אמר רב נחמן) או בשנת העשרים עצמה (לדעת רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן), האם דינו כלפני הזמן (- כשנה שלפניה) ואפילו אם הביא שתי שערות אין מכירתו מכירה, או דינו כלאחר הזמן (= כשנה שלאחריה) ואם הביא שתי שערות מכירתו מכירה?

והוא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר: רבא לא אמר זאת בפירוש, אלא למדנו זאת ממעשה שהיה.

דהווא תוך זמן: שהיה מעשה בנער שהיה בשנת השמונה עשרה עצמה שהלך ומכר את הקרקעות שירש מאביו, ואמר רבא שהוא לא עשה כלום ואין מכירתו מכירה. מי שראה את המעשה הזה הבין בטעות שרבא סובר שתוך הזמן דינו כלפני הזמן, ולכן אין מכירתו מכירה, אבל באמת אין ללמוד מזה שכך סובר רבא, לפי ששם ראה רבא שהנער מתנהג בשטות יתירה, שהוא היה משחרר את עבדו, וזהו איבוד ממון לחינם, שאין לו מכך שום הנאה, ולכן פסק שם רבא שאין מכירתו מכירה לפי שהוא מתנהג כשוטה.

שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא לרב, ילמדנו רבינו, תינוקת (- ילדה) בת ארבע עשרה שנה יום אחד ויש לה סימני גדלות, והיא יודעת ומבינה איך לעשות משא ומתן, האם היא יכולה למכור את הקרקעות שירשה מאביה למרות שהיא אינה בת עשרים? [הרשב"ם מבאר שמשאלת רב גידל מוכח שעד כאן עסקנו במי שלא יודע כ"כ בטיב משא ומתן, ולמרות זאת מגיל עשרים יכול למכור את הקרקעות שירש מאביו, לפי שאינו שוטה ממש, אבל פחות מגיל עשרים אינו יכול למכור כיון שכדי למכור את נכסי אביו צריך חכמה יתירה, ורב גידל שאל מה הדין לגבי קטנה פחות מגיל עשרים היודעת בטיב משא ומתן].

שלח ליה: ענה לו רב - אם היא יודעת בטיב משא ומתן, יכולה לקנות ולמכור.

ולישלח ליה תינוק וכו': הגמ' שואלת מדוע הוא שלח לו את השאלה על תינוקת, שישלח לו את השאלה על תינוק היודע בטיב משא ומתן. ומתרת שכך היה המעשה. הגמ' שואלת א"כ שישלח לו מה הדין בתינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד שמאז היא נחשבת לגדולה, ומדוע הוא שאל אותו על קטנה בת ארבע עשרה. ומתרת שכך היה המעשה.

(והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר ד)הווא פחות מכן עשרים: מעשה בנער פחות מגיל עשרים שמכר את הנכסים שירש מאביו, והוא היה בחזקת יודע בטיב משא ומתן, וכפי ששלח לעיל גידל בר מנשיא לרב. א"כ בא אותו נער לרבא כדי לחזור בו ולומר שאינו יודע בטיב משא ומתן, ומכירתו לא חלה.

אמרו קרוביו של הנער לנער - 'לך תאכל תמרים ותשליך את הגרעינים לפני רבא כדי שיחשוב שאתה שוטה, והוא יפסוק שהנכסים שמכרת חוזרים אליך'. עשה הנער כך, ואמר רבא ללקוחות שקנו ממנו את הנכסים - 'אין מכירתו מכירה'.

כאשר הסופרים של רבא כתבו לנער את השטר ובו הפסק דין של רבא, אמרו הלקוחות לנער - 'לך תאמר לרבא דבר חכמה כדי שתהיה חכם וחשוב בעיניו' (= מטרתם היתה שרבא יראה שהוא חכם ויודע בטיב משא ומתן ולא יבטל להם את המקח), וכך אמרו לו הלקוחות שיאמר לרבא - 'על כתיבת מגילת אסתר שהוא דבר גדול לוקח הסופר זוז, וכי על כתיבת שטר קטן כזה שהוא כותב לי הוא גם לוקח זוז?' הלך הנער ואמר זאת לרבא. אמר להם רבא - 'מכירתו מכירה, כיון שאני רואה שהוא חכם היודע בטיב משא ומתן'.

אמרו קרוביו של הנער לרבא - 'הלקוחות לימדו אותו לומר את דבר החכמה הזה, אבל הוא בעצמו אינו יודע כלום'. ענה להם רבא - 'כיון שמסבירים לו דבר חכמה והוא יודע להבין, זה סימן שהוא חכם ומכירתו מכירה, ומה שהוא זרק את גרעיני התמרים לפני, זה משום החוצפה היתירה שיש בו, ולא משום שהוא שוטה'.